FEDERAŢIA COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA
Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România

Colecţia *"Caiete" Nr. 4*

Dr. MIRYAM CHANIT

Doctoriţă în INFERN

C.S.I.E.R.
Bucureşti, 2000

https://biblioteca-digitala.ro

Dr. Miryam Chanit

Doctoriță în infern

https://biblioteca-digitala.ro

Tehnoredactare computerizată: Cristina BONTAŞ
Culegere computerizată: Cristina BONTAŞ

https://biblioteca-digitala.ro

Federația Comunităților Evreiești din România
Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România

Colecția „*Caiete* Nr. 4

Dr. Miryam Chanit

Doctoriță în infern

București, 2000

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Cuvânt înainte

Autoarea acestei dureroase confesiuni asupra uneia din cele mai întunecate perioade din istoria umanității s-a născut la Cluj, la 10 aprilie 1914. Tatăl, avocat și jurist consult al Comunității evreiești de acolo, a fost, în același timp, un pasionat investigator al cronologiei biblice, autor a numeroase eseuri publicate în ziarul „Uj Kelet".

În mai 1944, regimul fascist de la Budapesta i-a deportat pe toți evreii din Transilvania de Nord, arbitrar anexată Ungariei, cum se știe, prin dictatul de la Viena. Tatăl, mama și însăși autoarea au fost duși la Auschwitz, unde ea a fost despărțită de părinți, gazați și arși numaidecât în sinistrele cuptoare de acolo. Un frate al doamnei Chanit a murit într-un lagăr de muncă forțată din Iugoslavia.

Medic stomatolog - ca și soțul ei - autoarea, însă, a rămas numai două săptămâni la Auschwitz, de unde a fost expediată, rând pe rând, în tot felul de lagăre pentru femei din Germania, Polonia, țările baltice: Kaiserwald, Dundanga I, Dundanga III, Stutthof și altele, spre a-și exercita profesia în condițiile subumane descrise în paginile care urmează.

Izbutind să supraviețuiască măcelului și întoarsă în țară, a avut parte de un al doilea calvar. În urma unor odioase denunțuri calomnioase, a fost arestată, purtată prin diverse anchete și condamnată până la urmă la trei ani închisoare pentru... crimă împotriva umanității, sentință casată și anulată abia după alți ani „buni" de Curtea Supremă de Justiție.

În sfârșit, o elementară îndatorire profesională ne obligă să precizăm că mărturia doamnei dr. Miryam Chanit e ceva mai cuprinzătoare, dar formatul „Caietelor" noastre ne-a impus o reducere a ei operată, evident, cu consimțământul autoarei.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

În amintirea dragilor mei părinţi şi a fratelui meu dispăruţi la Auschwitz.
În memoria scumpului meu soţ plecat de timpuriu în eternitate.

Era o zi frumoasă, de început de primăvară. Pe meleagurile noastre păşteau paşnic turme de vaci, cerul era senin şi pe şoseaua care ducea spre oraş un lung convoi de care cu boi însoţite de o lungă coloană de oameni zăpăciţi, ameţiţi, păşea parcă în vis. În căruţe - valize, bocceluţe, vase şi geamantane. Erau, oare, refugiaţi ce se retrăgeau dinaintea duşmanului? Trista defilare era însoţită de jandarmi ce păzeau evreii care îşi părăseau căminele din ordinul guvernului, îndreptându-se spre infernul Holocaustului.

Păşeam şi eu printre ei, tânără doctoriţă, cu credinţa nezdruncinată în ajutorul ceresc. Şi în drum spre oraş tratam o muribundă, fericită că nu va ajunge în ghearele bestiei umane; îi injectam morfină spre a-i alina durerile, în rest cancerul avea să-şi facă datoria.

Ce contrast între panorama paşnică a naturii, cu vietăţile ei blânde şi frumoase, şi crima ce întrecea orice închipuire şi se petrecea în văzul lumii, fără ca cineva - om, animal, plantă - să o poată opri.

În acele momente grele mi-am îndreptat ochii spre cer, căutând acolo răspunsul. De atunci încoace de multe ori am repetat acest gest. Răspunsul? Justiţia cerească nu vine prompt şi pe neaşteptate, nu sub forma de miracole neprevăzute - ca strămoşilor noştri din Biblie. Crimele şi nebuniile tiranilor nu se pedepsesc prompt şi neaşteptat, ci în decursul unui răstimp. Până atunci, multe victime cad pradă, mulţi oameni nevinovaţi trebuie să sufere: Auschwitzul a fost sfârşitul unei lumi şi începutul alteia. Istoria evreilor a luat o altă întorsătură. Din lumea religiei s-a născut o naţiune de mare anvergură, din furnalul Auschwitzului s-a plămădit Israelul.

Sosind în capitala de judeţ, în ghetoul oraşului Cluj, mi-am regăsit părinţii care m-au acoperit cu lacrimi când m-au îmbrăţişat. Într-o zi, l-au luat pe tata la interogatoriu. Ştiam că majoritatea arestaţilor era maltratată, bătută, torturată. Mulţi erau scoşi de la anchetă pe targă. Cine n-a trăit acele momente înspăimântătoare - de a-l aştepta pe cel drag din infernul bestiilor umane - nu cunoaşte marile abisuri ale fiinţei omeneşti.

https://biblioteca-digitala.ro

În sfârşit, l-am zărit ieşind pe picioare din camera de anchetă. M-am repezit la el, s-a uitat mirat la mine: la tâmple îmi ieşiseră primele fire albe. Îl loviseră la mâini, în rest a scăpat nevătămat. M-am uitat la cer în chip de mulţumire.

Toţi medicii aveau o activitate medicală în gheto şi, ca atare, nu am locuit cu părinţii. Odată, când m-am dus să-i văd, i-am găsit disperaţi; tata - pe care niciodată nu l-am văzut plângând - într-un acces de nervi, plângea în hohote; printre lacrimi mi-a spus că vor fi duşi cu primul transport spre o destinaţie necunoscută. L-am liniştit spunându-i că mă voi duce şi eu cu ei, în mod voluntar (având în vedere că soţul meu fusese luat într-un detaşament de muncă forţată, soţiile aveau o situaţie privilegiată).

Ne-am luat bagajele, chipurile, necesare unei lungi şederi şi, după un adevărat calvar, ne-am trezit într-un vagon de vite, 90 de inşi. Ne-am înghesuit, care cum a putut. Numai o singură amintire, ultimul gest mărinimos al tatălui meu: tatăl meu, crescut în etica şi morala ortodoxă, revoltat până în adâncul sufletului de primele manifestări ale psihozei lagărului, şi-a scos portţigaretul de argint şi i-a servit pe toţi tovarăşii de suferinţă, dornici de un fum de ţigară.

Călătoria noastră a durat cinci zile şi cinci nopţi. Înainte de sosire, tata a vrut să-mi spună ceva despre obiectele de valoare pe care le avea asupra lui, dar nu l-am putut asculta: suna a testament şi eu nu voiam să cred că sosise ceasul despărţirii...

Când am ajuns la punctul terminus, părinţii au fost despărţiţi de mine; nici măcar un cuvânt de adio nu le-am putut spune.

Ni s-a comunicat că noi vom pleca într-un lagăr de muncă, iar ei vor fi ţinuţi în lagărul lor. La început m-am bucurat că nu voi fi silită să le văd suferinţele şi speram într-o îmbunătăţire a situaţiei lor într-un viitor mai îndepărtat.

Abia mai târziu am aflat de camerele de gazare, de cauza mirosului de carne şi grăsime arse, de furnalele cuptoarelor...

În piesa *Mina von Bernhelm*, Lessing are o afirmaţie care, în starea mea sufletească, s-a adeverit întocmai: „Sunt situaţii în viaţă când dacă nu ţi-ai pierdut mintea, înseamnă că n-ai avut-o niciodată". Comentariile sunt de prisos.

Am rămas două săptămâni la Auschwitz, căutând să camuflăm bolnavii şi să-i scoatem la apel, pentru a nu fi duşi în camerele de gazare.

Apoi am fost dusă, cu un transport, spre un lagăr de muncă din Letonia, lagărul de concentrare Kaiserwald, unde am lucrat într-un

https://biblioteca-digitala.ro

dispensar, ca medic. Ulițele lagărului erau pavate cu pietre funerare având inscripții evreiești.

Camioane, mai mult sau mai puțin sporadice, îi transportau pe bolnavi și vârstnici spre camera de gazare.

Într-unul din noile transporturi am găsit-o pe Lili Hamlet, o tânără cumsecade de prin partea locului unde am avut un cabinet medical, pe care am luat-o pe lângă mine, fiindu-mi ca un licăr de lumină în zilele acelea întunecate.

Cu foamea, încetul cu încetul, te obișnuiești, dar lipsa de apă, pentru igiena corporală, e o problemă foarte serioasă. Și totuși ne-am obișnuit să ne spălăm cu o gamelă de apă din cap până în picioare, pentru că la baie ne duceau numai când voiau ei.

Spre norocul nostru, am scăpat repede din lagărul de concentrare de la Kaiserwald și, cu un nou transport, am fost expediate mai spre nordul Letoniei, la Dundanga, în păduri de brazi, unde femeile au fost puse să taie copaci. Eu, ca medic, rămâneam în lagăr și le dădeam primul ajutor și un tratament care necesita multă autodisciplină și stăruință, deoarece medicamentele erau foarte puține, iar pansamentele, de hârtie, nu erau bune de nimic.

Neobișnuite cu o asemenea muncă grea și sub arșița lunilor de vară, femeile prezentau, mai ales, arsuri de gradul II și băşici care, desfăcute, se vindecau greu.

Nu dispuneam singură de soarta lor: eram controlată de un sanitar german care restrângea zilele de scutire de muncă la minimul posibil și - în afară de arsurile solare - numai bolnavele cu febră de peste 38° erau scutite de muncă. Nemulțumirile și suferințele bolnavelor se răsfrângeau, însă, asupra mea. Una din ele avea amigdalită și după ce i-a trecut perioada acută și n-a mai avut febră a trebuit să plece la muncă. M-a certat și s-a răstit la mine să-i arăt termometrul. Refuzând să-i satisfac această dorință pentru tonul ei de comandă, mi-am făcut-o dușmană...

Sanitarul se arăta destul de îngăduitor, iar eu căutam să-l binedispun în favoarea bolnavelor mele. Odată, m-a întrebat de ce nu zâmbesc niciodată, că doar nevasta lui îi surâde totdeauna când îl vede. I-am răspuns că dacă bărbatul meu ar intra pe ușă i-aș zâmbi și eu...

După câteva săptămâni, a trebuit să ridicăm din nou „ancora"; am fost strămutate într-un lagăr mai mare, Dundanga III, unde am lucrat sub comanda unei doctorițe, evreică poloneză. Era un lagăr în care lucrau și bărbați.

https://biblioteca-digitala.ro

M-am îmbolnăvit de amigdalită şi am stat câteva zile în pat. Când m-am făcut bine, după ce m-am spălat cu apă dintr-un lighean, am zvârlit apa lângă uşă. Un sanitar care a trecut pe lângă mine, mi-a făcut semn să-l urmez şi m-a dus pe un teren viran. M-a întrebat de ce am aruncat acolo apa, doar el ne oprise să vărsăm apa lângă intrare. I-am răspuns că, fiind bolnavă, nu fusesem la apel şi nu aflasem de interdicţie.

N-a spus nimic, dar s-a apropiat de mine şi mi-a tras două palme care m-au culcat la pământ. De atunci, l-am avut ca duşman pe Rottenfühhrerul german.

Eram în plină vară, dar noaptea nu se lăsa, parcă, niciodată; nu vedeam nici lună, nici stele, nu puteam distinge nici zări răsăritul sau apusul soarelui.

În imensa pădure de brazi, în aer plutea un miros dulce de muşeţel, iar noi, o ceată de oameni despuiaţi, înfometaţi, târâţi de ura nebună a unui tiran descreierat, trebuia să stăruim pe drumul pribegiei, lipsiţi de apărare, de cele mai mărunte drepturi ale omului.

Armatele ruse se apropiau şi trebuia să fim evacuaţi repede, fără întârziere. Pentru hitlerişti - automaţi lipsiţi de sensibilitate - comanda nu se discuta, se executa.

Detaşamentele de deportaţi au luat din nou drumul pribegiei, în marşuri forţate de 20 km. pe zi, fără hrană, marşuri impuse unor femei lipsite de puteri, sleite de suferinţe.

Într-un asfinţit de soare am ajuns la marginea unui râu, unde am şi înnoptat, fără vreun acoperământ deasupra capului. Mi-a venit ideea să mă scald în apa proaspătă a râului şi cu câteva camarade - în sutiene şi chiloţi - ne-am aruncat în valuri. Efectul undelor şi al înotului a fost miraculos asupra trupurilor noastre chinuite. Parcă băusem din elixirul tinereţii şi al elanului juvenil. Ne-am culcat ostenite, dar cu noi speranţe de a putea rezista altor încercări şi suferinţe.

A doua zi, coloana şi-a urmat calea de retragere spre sud-vest. Coloanele erau, în genere, însoţite de câte un medic echipat cu o minusculă trusă de medicamente. În urma lor venea câte o căruţă în care erau aruncaţi, claie peste grămadă, cei care nu mai puteau umbla. Eu - ca şi celelalte colege - am fost ataşată unei astfel de coloane; în ce mă priveşte, alergam de colo până colo să dau primul ajutor bolnavelor mele - până când am epuizat stocul de medicamente. După care am luat de braţ două camarade slabe de inimă şi le-am ajutat să continue drumul.

Într-o seară am ajuns într-o localitate evacuată (Goldingen) unde n-am mai găsit ţipenie de om.

https://biblioteca-digitala.ro

Ne-am instalat într-o uzină goală, la parter şi la cele două etaje, către care ducea o scară îngustă de fier. Numai ce ne-am instalat şi am ațipit, am fost trezite din somn de zgomote şi țipete. Ce se întâmplase? O cărămidă căzuse pe capul unei camarade. Oamenii se agitau şi în beznă se auzeau strigăte de ajutor.

Sus eram acum cinci medici. Dar nici unul nu s-a urnit. Eu, supărată că eram trezită dintr-un somn adânc după lungul marş forțat, am tras o înjurătură şi am coborât, dibuind şi pipăind scara fără balustradă, până am ajuns la victimă. Am scos-o din uzină şi am dus-o la dispensar. Acolo, având şi lumină şi echipament de prim ajutor, i-am examinat plaga. Era o fisură sângerândă, pe tâmplă, destul de adâncă. Am spălat-o şi, după dezinfectare i-am aplicat vreo cinci cusături, un pansament cu o alifie antiseptică şi un calmant. Aşa am lăsat-o la infirmerie. A doua zi - în urma comoției cerebrale - bolnava a intrat în comă. Pulsul era normal, dar starea de inconştiență a continuat zile de-a rândul. Apoi iar a venit un ordin de plecare şi comandamentul lagărului - ofițerul care mă pălmuise - a poruncit evacuarea. Ce era să facem cu bolnava? Mi-am spus că dacă n-o primea în transport, aveau s-o execute fără doar şi poate, pentru că hitleriştii nu lăsau prizonieri în urma lor. Mi-am luat, dar, inima în dinți şi i-am vorbit respectivului ca unui medic, pledându-mi cauza, arătându-i că bolnava, femeie tânără şi voinică, avea să-şi revină cu siguranță din şocul pricinuit de accident, căci respirația îi era normală şi pulsul bun. Până la urmă, la stăruințele mele, ofițerul a cedat şi bolnava a fost luată cu noi.

Spre marea mea bucurie, într-o gară, când am coborât din tren, am văzut-o fierbându-şi cartofi şi mâncând carne tocată dintr-o conservă. M-am uitat la ea ca la o minune. Dacă ar fi fost internată într-un spital şi i s-ar fi făcut tratamentul adecvat, nu m-aş fi mirat de grabnica ei însănătoşire, dar în condițiile noastre, fără injecții şi medicamente - era o adevărată revelație. Zile de-a rândul nu ni s-a dat nimic de mâncare; mă tot gândeam dacă să-i cer ceva de-ale gurii femeii; dar până la urmă mi-am zis că de ce mi-ar da, iar eu de ce să mă fălesc cu faptele mele, în definitiv nu-mi făcusem decât datoria de medic; jurământul lui Hipocrate te obligă cât trăieşti!

Ajunse, după lungi peripeții, în Polonia, am fost coborâte într-un lagăr de concentrare (Stutthof), camuflat îndărătul unei frumoase păduri şi al mai multor splendide clădiri, în fața cărora se întindea un lac cu lebede: era o mostră a marii arte a hitleriştilor de a tăinui crimele lor prin ziduri Potemkin clădite în fața infernului.

Lagărul era „patronat" de deținute politice poloneze, rele, fără scrupule, gata de bătaie pentru cel mai mărunt act de „indisciplină".

https://biblioteca-digitala.ro

Nefiind încă obişnuită cu deviza lagărului: „Maul halten und weiter dienen”[1], una dintre fetele noastre, în urma unei neînțelegeri, s-a aruncat asupra „Lageräälteste”-i şi a zgâriat-o. Aceasta i-a tras o mamă de bătaie, aruncând-o la pământ şi lovind-o cu picioarele. Dar nu s-a mulțumit numai cu atâta: venea zilnic la noi, o căuta, zvârlind asupra noastră găleți cu apă, iar când o zărea da în ea orbeşte de parcă nu era om, ci fiară sălbatică. Şi scenele acestea se repetau zilnic; la un moment dat, n-am mai putut răbda şi am hotărât să mă strecor în primul transport, împreună cu mica mea prietenă şi camaradă, Iulia.

Cu prima ocazie, am plecat deci - cu un transport - către lagărul de muncă Guttau. A fost un pas greşit, care a avut repercusiuni asupra întregii mele vieți. Majoritatea deportatelor erau trimise în fabrici unde - în condiții oarecum acceptabile - puteam face față dificultăților, ajutate fiind şi de destui muncitori germani, adversari ai hitleriştilor. Restul, în schimb, am fost repartizate la săparea de tranşee, încartiruite în barăci improvizate ad-hoc la marginea unui sat, fără căldură şi echipament adecvat.

Comandantul lagărului mi-a pus la „dispoziție” o baracă, în care să internez bolnavii cu febră sau boli care-i împiedicau să părăsească „patul”, adică paiele zvârlite pe pământul gol, unde zăceau bolnavele şi dormea personalul sanitar, compus dintr-un medic (eu) şi o soră aleasă de mine dintre tovarăşele mele de suferință. Prietena mea Iulia a venit şi ea cu mine. În fața culcuşurilor noastre erau nişte vase pentru nevoile lumeşti, pentru că latrina - construită dintr-o bară lungă deasupra unui şanț în afara barăcii - nu putea fi folosită de bolnavii cu febră. În mijlocul barăcii era un mic cuptor de tinichea cu un burlan, pe care puteam fierbe câțiva cartofi şi încălzi apa pentru igiena corporală a bolnavilor. „Mâncarea” era o ciorbă apoasă la amiază, un ceai dimineața, două felii de pâine şi o fărâmă de unt sau margarină. Stocul de medicamente era foarte mic: pentru o mie de femei aveam câteva tablete de aspirină, *carbo medicinalis*, câteva alifii cu sulfamide şi ihtiol.

Am sosit în lagăr în august. Lagărul era alcătuit din zece barăci şi cu deportate din toate colțurile Europei, evreice din Germania, Olanda, Letonia, Lituania, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia. Se deosebeau unele de altele doar prin vechimea timpului petrecut în lagăr; infernul de acolo le sleia sufleteşte, le măcina puterea de rezistență, le scădea moralul, puterea de luptă, voința de a supraviețui. Condițiile de igienă sub orice critică, lipsa de apă, de săpun sau praf de spălat - care se distribuia în cantități minimale -

---

[1] Ţacă-ţi gura şi munceşte.

https://biblioteca-digitala.ro

au făcut să ne umplem repede de păduchi. O muncă grea şi istovitoare, săparea de tranşee, scădea pe zi ce trecea puterile.

Dimineața, înainte de a se încolona pentru munca la tranşee, medicul trebuia să treacă în revistă „detaşamentul" şi să scoată bolnavele cu febră sau cu leziuni mai serioase la picioare şi să le interneze în baraca-spital. Numărul bolnavilor era limitat de inspectorul sanitar sau de un doctor neamț care venea des în control şi dacă cumva nu-i convenea numărul prea mare al celor reținuți în lagăr îi gonea fără milă la muncă. Nu era, deci, uşor ca între ciocan şi nicovală, să nimereşti tocmai cifra dorită de comandant. Era o artă care de multe ori îmi depăşea forțele.

Bolnavii internați în „Rewier" (baraca-spital) se refăceau greu, doar cât durau condițiile igienice ceva mai bune, adică atâta timp cât beneficiau de apă caldă şi o mâncare ceva mai omenească, care le putea ameliora starea generală. Medicamentele erau aşa de puține, încât de efectul lor, ca tratament, nici nu putea fie vorba. Se punea problema ce să facem cu deportatele mai vechi a căror rezistență era la pământ? Cum să le aruncăm din nou, în ghearele mizeriei după ce le mai remontam puțin? În lagăr erau trei gravide care, ca printr-o minune, scăpaseră de „selecții" şi nu fuseseră trimise în camera de gazare. Când am venit în lagăr, cam o lună de zile am stat în corturi; abia într-un târziu, la venirea toamnei, ne-au clădit barăci. Într-o noapte am fost chemată într-un cort. Acolo, pe paie, unde zăceau câte zece femei, pe una din gravide o apucaseră durerile facerii. Ce era să fac? N-aveam nici un instrument ginecologic. I-am cerut santinelei o foarfecă şi ață de cusut. Am ars foarfeca şi, când au început durerile, m-am aşezat lângă bolnavă şi am căutat să-i apăr perineul. Naşterea a decurs normal. La lumina unei lumânări, am legat cu ață cordonul ombilical şi placenta, pe urmă am tăiat cordonul. Lăuza a primit o porție dublă de mâncare şi, la început, copilaşul s-a dezvoltat frumos, dar după câtva timp, din cauza lipsei de alimente necesare trupşorului plăpând, a sucombat. Celelalte două naşteri le-am putut rezolva în barăci, la lumina unor cățui improvizate din cartofi scobiți, cu fitil de vată muiat în margarină. Nici un copil n-a supraviețuit mai mult de o lună.

Odată cu sosirea toamnei, situația s-a înrăutățit şi mai mult. Femeile n-aveau îmbrăcăminte călduroasă şi încălțăminte, dar erau scoase la lucru şi în aceste condiții; subalimentate fiind, îmbolnăvirile erau din ce în ce mai frecvente. În fiecare dimineață, când detaşamentul pleca la lucru, duceam o adevărată luptă cu comandantul pentru a reține un cât mai mare număr de bolnavi în lagăr. Era, însă, o luptă împotriva morilor de vânt: dacă spoream numărul bolnavilor care rămâneau în barăci, fiindcă Rewierul era arhiplin,

https://biblioteca-digitala.ro

se mânia foc şi îi scotea pe toţi bolnavii la muncă. Odată, asistând la o astfel de scenă şi văzându-i criza de furie, m-am aşezat lângă bolnavele mele şi nu m-am mişcat de acolo până nu le-a trimis înapoi în lagăr. Din când în când, veneau camioane care duceau bolnavii şi oamenii incapabili de muncă în alte lagăre. Selecţia era făcută de comandant, pentru că n-avea încredere în mine: eu încercam să-i trimit numai pe cei care mi-o cereau, căci bieţii oameni nu ştiau ce-i aşteaptă acolo. În noiembrie, când se lăsase frigul, a sosit ordinul ca toţi bolnavii şi toţi cei incapabili de muncă să fie evacuaţi. Situaţia era critică, selecţia riguroasă, făcută de o bestie lipsită de orice scrupule. Ar fi însemnat ca majoritatea bolnavelor din Rewier şi toţi cei reţinuţi în baraci să fie evacuaţi. În aceste condiţii a început o adevărată luptă pentru a scăpa cât mai multe femei de la o moarte sigură (ştiam de acum că bolnavii erau duşi direct în camerele de gazare).

Foarte multe bolnave sufereau de enterocolită acută, boală care se putea trata. Printre ele se afla şi mica mea prietenă. Ce era de făcut? Le-am camuflat printre „sănătoşi", punând la dispoziţia lor nişte „vase", ori de câte ori era nevoie. În felul acesta, am izbutit să salvăm un mic număr de bolnave, dar femeile, care nu se puteau mişca, au fost ridicate şi duse în căruţe, desculţe, dezbrăcate, în frigul lui noiembrie, câteva zeci de kilometri până la cea mai apropiată gară. Eu i-am atras atenţia comandantului că transportul nu va putea pleca mai departe, căci armatele sovietice înaintau repede şi drumurile erau blocate. Şi, într-adevăr, prorocirea mea s-a adeverit, transportul s-a întors în condiţii oribile: picioare învineţite, bolnave cu febră mare, frisoane, pneumonii, enterocolită supra acută. Pe treizeci de locuri a trebuit să înghesui 60 de bolnave.

Văzând dezastrul, comandantul s-a îndurat şi ne-a trimis nişte resturi de la popotă: griş cu lapte, piure de cartofi etc. Dar cum putea opri asta epidemiile de dizenterie şi febră tifoidă?! În baraci, numărul bolnavelor creştea cu fiecare zi ce trecea; zăceau pe paie, iar puţina căldură ce venea de la un minuscul cuptor din mijlocul barăcii era oprită de convalescentele care se îngrămădeau în jurul lui. Numărul deceselor sporea şi el zi de zi; au fost zile când aveam câte şapte-opt decese. Înmormântarea era o altă problemă. Ţinutul era umed: cum se săpa o groapă, ea se umplea de apă. Moarta era înfăşurată într-o pătură şi înmormântată fără haine. Aveam cu mine o carte de rugăciuni şi citeam câteva cuvinte în ebraică: „Domnul a dat viaţa, Domnul a luat-o. Fie numele Domnului binecuvântat".

Printre bolnave se afla şi o fată de 16 ani, blondă, cu ochi albaştri, zveltă, frumoasă. În copilărie suferise de difterie, care lăsase nişte urme nefaste; din când în când, cădea în comă, pleoapele i se paralizau şi zăcea în

https://biblioteca-digitala.ro

stare de inconştienţă zile de-a rândul. Pulsul era normal, n-avea febră, iar subconştientul îi ordona necesităţile fiziologice. Cerea „cheile de la W.C."; atunci, careva dintre noi o ducea spre vasul de toaletă; când o făceam eu, îmi prindea mâna şi, fără a deschide ochii (căci, am spus, pleoapele îi erau paralizate), murmura că e mâna „doamnei doctor" şi, la fel, când se apropia sora de ea îi recunoştea mâna. Şi vorbea - inconştientă fiind: „Fetelor, să nu vă fie frică, este o ureche care aude, un ochi care vede şi o mână întinsă asupra voastră". Când şi-a revenit, nu şi-a mai adus aminte de cele întâmplate şi mi-a fost de real ajutor în îngrijirea bolnavelor, în spălarea lor şi, pentru micile servicii pe care le îndeplinea cu mult devotament şi cu zâmbetul pe buze, am şi poreclit-o micuţa „şames".

În urma „selecţiei" nereuşite din luna noiembrie, suferinţele şi necazurile se ţineau lanţ. Picioare degerate, diaree incoercibilă, cistite, câte şi mai câte boli ale mizeriei, lipsei de medicamente şi hranei insuficiente. Internatele din barăci se umpluseră de păduchi şi, în urma internării bolnavelor de acolo, ne-am umplut şi noi.

Într-o zi, o femeie s-a accidentat la lucru, fracturându-şi coapsa. Trebuia neapărat să fie pusă în ghips. L-am rugat pe comandant să-mi facă rost de nişte pansamente şi ghips şi, spre mirarea mea, mi-a şi adus. Înainte de a pune piciorul în ghips, a trebuit să presar peste rană pulbere contra păduchilor, altfel, sub pansament, s-ar fi înmulţit păduchii. Numai după aceea am preparat pansamentul cu ghips şi l-am aplicat peste piciorul rupt.

Viaţa în „Rewier" era tot mai chinuitoare, nopţi întregi trebuia să stăm de veghe la patul bolnavelor, iar în zori ieşeam ca să pot reţine cât mai multe în lagăr. Comandantul voia să le silească să iasă la lucru prin reţinerea porţiei de pâine.

Vizita mea în barăci consta în distribuirea câtorva medicamente pentru bolnavele care nu mai încăpeau în Rewier, în câteva cuvinte de îmbărbătare, în rugămintea de a nu-şi pierde moralul, asigurându-le că până la urmă vom fi eliberate şi ne vom întâlni în Ţara Sfântă.

Înmormântările erau aproape zilnice şi tot eu eram aceea care trebuia să le „organizez", căutând femei care să sape mormântul, făgăduindu-le o porţie dublă de ciorbă.

În această situaţie ne-a venit o vizită inopinată: nişte ofiţeri superiori, între care şi doctorul inspector al lagărelor. Înştiinţată în ultimul moment, n-am putut face nimic spre a ascunde măcar câte ceva din dezastrul pricinuit de neomenia torţionarilor noştri - aşa cum ar fi vrut ei şi cum n-aveam noi nici un interes. A trebuit, totuşi, să mai curăţăm baraca, vasele pentru fecale au fost umplute cu dezinfectant, încât la prima vedere aspectul nu mai era

https://biblioteca-digitala.ro

chiar aşa de dezolant. „Înalţii oaspeţi", ţanţoşi şi eleganţi, mi-au comunicat că-s mulţumiţi de activitatea mea. Atunci le-am arătat o bolnavă, o evreică din Germania (care avea la activul ei mai mulţi ani de lagăr, de o inteligenţă sclipitoare), emaciată până la piele şi oase. L-am privit în ochi pe ofiţerul superior care conducea inspecţia şi i-am făcut următoarea remarcă: „Credeţi că aspectul acestei bolnave ar putea face o bună impresie?" S-a uitat crunt la mine, fără să spună vreun cuvânt, şi a ieşit cu tot alaiul din baracă. Fetele au încremenit de frică pentru consecinţele cuvintelor mele nesăbuite. Dar nu s-a întâmplat nimic; e adevărat, însă, că nici situaţia noastră nu s-a ameliorat. Dimpotrivă, mizeria făcea tot mai multe ravagii. Fetele mai tinere fugeau din lagăr în cea mai apropiată comună, ca să-şi procure alimente. Dacă erau prinse, erau crunt pedepsite. O fată de 18 ani a fost scoasă de comandant în mijlocul curţii, dezbrăcată şi lăsată într-o rochie subţire, la sfârşit de noiembrie, toată ziua în frig. Am încercat să intervin în favoarea ei, dar fără succes. Când a fost trimisă în baracă, tremura din tot trupul. I se luase şi pătura, aşa că numai pe ascuns i-am putut trimite o altă pătură.

„Transportul" din noiembrie, întors din cauza lipsei vagoanelor de tren, se caracteriza prin cangrene (consecinţe ale degerării picioarelor, practic a pierderii degetelor), boli febrile, diaree incoercibile, împotriva cărora lupta noastră era deopotrivă inegală şi zadarnică. Într-o noapte am fost trezită din somn de ţipetele unei bolnave de tetanos. Avea un spasm la nivelul maxilarelor şi cu mare greutate i-am putut deschide gura, spre a o proteja ca nu cumva să-şi înghită proteza. O altă bolnavă a căzut în comă în urma unei cisto-pielite grave şi numai cu multă cazną am putut-o împiedica să bea urina din vasul de fecale.

Erau scene cumplite, greu de descris şi întrecând orice închipuire. De multe ori, când ne trezeam dimineaţa ne găseam părul lipit de paie din cauza frigului din baracă. Dar chiar şi în aceste condiţii, eu trebuia să-mi menţin moralul ca să-mi ajut bolnavele, să le asigur măcar ceva căldură şi mâncare. Totuşi, în ciuda străduinţelor mele, în lunile decembrie şi ianuarie, multe paciente au murit sub ochii mei.

Într-un amurg, a venit la mine unul dintre paznicii Rewier-ului, cu arma în mână; mi-am zis că vrea să mă execute şi în sinea mea mi-am analizat această stare sufletească: n-am simţit frică în faţa morţii. Întâmplător, totuşi, paznicul nu venise cu gând rău; voia numai să-mi atragă atenţia că lumina din baracă nu era bine camuflată.

În urma unei zgârieturi la un picior, am făcut o infecţie şi am fost silită să rămân în baracă. Spre marea mea surprindere, sora de caritate şi bolnavii mi-au făcut o mică... serbare cu ocazia aniversării căsniciei mele, ştiind că ţin

https://biblioteca-digitala.ro

foarte mult la bărbatul meu. Din felii de pâine lipite cu margarină şi împodobite cu marmeladă mi-au făcut un tort pe care au scris... tot cu marmeladă, anii mei de căsnicie. Sora de caritate, o femeie inteligentă şi amabilă, mi-a scris şi o poezie în care a elogiat străduinţa şi lupta mea pentru a cere şi a dobândi maximum de „echipament", medicamente, alimente etc. ce se puteau obţine în condiţia dată. La urmă, mi-au urat cu toatele o întâlnire cât mai grabnică cu scumpul meu soţ. Am fost foarte mişcată de această atenţie, dar dacă aş fi fost avertizată din timp, nu aş fi îngăduit-o, căci nu era momentul cel mai potrivit pentru astfel de scene în mizeria în care ne aflam.

Comandantul lagărului, care ştia pesemne ce ştia, anume că războiul era iremediabil pierdut de hitlerişti, căuta să ne mai amelioreze întrucâtva condiţiile de „trai", trimiţând uneori pentru bolnavi mâncare de la popotă, dar o dată - când i-am cerut ceva - mi-a atras atenţia: „Ärztin, warum *verlangen* Sie, sollen Sie vielleicht eher *bitten*"[1]. Raporturile dintre noi au rămas tot timpul acelea dintre paznic şi deportat, căci nici un moment nu puteam pierde din vedere că aveam de-a face cu nişte duşmani de moarte, care ne asasinau părinţii şi neamul.

La sfârşitul lui ianuarie, a venit ordinul de evacuare rapidă a lagărului. În locul comandantului, care era plecat, a preluat comanda alt ofiţer. A venit în Rewier, mi-a luat seringa şi ne-a ordonat să fim pregătite de plecare; bolnavele aflate la pat urma să fie transportate ulterior în căruţe.

Am luat medicamentele şi le-am împărţit: jumătate pentru bolnavele rămase în baracă, iar restul le-am păstrat spre a le avea la îndemână în cursul deplasării. Am fost încolonate în detaşamente, câte cinci într-un rând, şi am pornit la drum, în toiul iernii, pe jos. După eliberare, am aflat că cei rămaşi în barăci şi în lagăr au fost ucişi, fie prin administrarea de toxine, fie zdrobiţi, cu patul armei.

A urmat un drum lung - către o destinaţie necunoscută. Exploziile bombelor se auzeau din ce în ce mai tare; ne dădeam seama că eram aproape de linia frontului. După câteva zile am ajuns într-o fermă părăsită, cu mai multe clădiri, unde am şi înnoptat. Evacuarea trebuie că fusese foarte grăbită, întrucât animalele rămăseseră închise în grajduri şi mâncarea pe foc.

Dimineaţa mi-am dat seama că paznicii erau foarte nervoşi. Deodată, comandantul lor a venit la mine şi mi-a spus: „Auf wiedersehen Ärztin, in ein Paar Stunden werden Sie befreit"[2]. Cu aceste cuvinte şi-a luat tălpăşiţa şi dus a fost.

---

[1] Doctoriţo, de ce *ceri*, ar trebui să *rogi*.

[2] La revedere, doctoriţo, în câteva ore o să fiţi eliberaţi.

https://biblioteca-digitala.ro

E de prisos, probabil, să spun că la auzul acestor cuvinte am fost cuprinsă de o bucurie de nedescris, deşi momentele cruciale ale vieţii nu sunt simţite numaidecât, ca şi bombele cu efect întârziat: acţiunea lor se face simţită mai târziu. De altfel, aşa zisa „eliberare" nu însemna câtuşi de puţin sfârşitul calvarului nostru, căci frontul era lângă noi, în oraşul învecinat, iar bombele şi exploziile se ţineau lanţ.

A doua zi, în grupuri mici, am părăsit ferma şi, după un marş îndelungat, am intrat în oraşul vecin, Novo Miesto-Neustadt. Germanii îşi luaseră tălpăşiţa şi miliţia poloneză pusese stăpânire pe oraş spre a menţine ordinea. Eram în imediata apropiere a frontului. Prăvăliile erau închise, casele aveau jaluzelele trase, tot oraşul era parcă mort. Se lăsa seara, soarele sta să apună şi noi nu ştiam unde vom înnopta. Rătăceam într-o ţară necunoscută, mereu pe drumuri, fără bani, fără haine, lihniţi de foame, chinuiţi de sete!

La un moment dat, zăresc un bărbat, cam în jur de 40 de ani, care vine spre mine şi se prezintă că e medic şi lucrează în spitalul local. Mă invită, împreună cu grupul meu de camarade, să înnoptăm la el. Ştia că armata sovietică se apropia şi - crezând că, dând azil fostelor deportate şi deţinute politice, va fi scutit de răzbunarea soldaţilor - ni s-a pus la dispoziţie.

Ne-a primit, dar, în casa lui, o casă frumoasă, ne-a oferit şi o ceaşcă de cacao şi astfel - după un an de pribegie - am apucat să dorm şi eu într-un pat. Dar din acest prim somn în pat am fost trezită de mica mea prietenă: „Scoală, pentru numele lui Dumnezeu, ardem de vii!". Buimăcită de somn, m-am uitat în jur: toată casa era luminată *giorno*, eram înconjurate de mari flăcări roşii. Am sărit din pat, am ţipat şi după celelalte fete, ne-am luat boccelţele şi am ieşit repede afară. Medicul lua două tablouri de pe un perete şi părăsea şi el casa...

Eram în ianuarie, drumurile erau troienite, iar noi, un grup de femei deportate, tremuram în noapte, fără un acoperiş deasupra capului. Încotro s-o luăm? În jurul nostru jumătate din oraş ardea: soldaţi beţi zvârleau benzină asupra caselor, spunând că erau case nemţeşti şi că trebuiau distruse.

Într-un târziu, într-o stradă lăuntrică am găsit o casă părăsită, am intrat şi ne-am instalat în două camere goale: într-una din ele, mai rămăseseră, totuşi, două somiere de sârmă. Sora de caritate, care avea febră, mica mea prietenă Iulia şi cu mine ne-am lungit pe somiere, restul şi-a încropit culcuşuri care cum a putut. Şi aşa am adormit din nou. Deodată m-am trezit din somn îngrozită: în faţa noastră erau doi soldaţi sovietici beţi, cu puşti mitraliere. Cu lanternele îndreptate spre noi îşi aleg vreo cinci femei mai tinere, iar celelalte sunt împinse în camera alăturată. Mi-am dat imediat seama cu ce pericol josnic eram confruntate; cinci femei fără apărare împotriva bestiilor dezlănţuite...

https://biblioteca-digitala.ro

Unul dintre soldați s-a năpustit asupra Iuliei şi a început să-i descheie pantalonii. Înnebunită de oroare şi de groază, fata țipa s-o ajut. Dar cum? I-am strigat surorii de caritate, care avea febră, dar care vorbea limba soldaților, să le comunice că suntem bolnave de tifos exantematic: îmi ziceam că poate au să se sperie şi au să ne lase în pace. Rugămințile ei au fost, însă, zadarnice. Plângând, Iulia gemea: „Azi e ziua mea de naştere, am scăpat de nemți şi acum să-mi pierd fecioria?".

Am fost cuprinsă de o furie oarbă şi am început să mă bat cu soldatul; i-am smuls puşca şi am pus-o între noi; el a încercat să mă doboare şi să mă violeze, dar n-a reuşit. Am început să urlu, el a scos un sertar şi a dat în mine, eu m-am sculat şi am fugit în camera vecină. A scos revolverul şi a tras în mine, dar nu m-a nimerit; eram condamnată la viață!

Probabil că pocnetul armei de foc i-a dezmeticit, fiindcă au plecat tot aşa de tiptil (aveau cizme de pâslă) cum au venit. Dar noaptea aceea ne-a rămas întipărită în suflet şi nimic n-o să ne-o mai poată scoate. N-am mai închis ochii rămânând la pândă - nu cumva să se întoarcă. Oricum, plătisem scump ziua eliberării!

A doua zi m-am prezentat la spital, pentru că doctorul polonez mă rugase să-i dau o mână de ajutor. În noaptea aceea armata eliberatoare violase sute de femei şi fete, poloneze şi deportate. Numai grupul nostru scăpase ca prin minune de acest act abominabil. Doctorul m-a invitat ca, împreună cu sora de caritate şi mica mea prietenă, să ne mutăm în spital, unde ne-am instalat într-o mansardă. Am făcut spălături femeilor violate; erau internate deportate cu diverse boli: difterie, dizenterie, febră tifoidă etc. Am asistat la multe operații. În urma degerăturilor apăruseră cangrene şi, astfel, degete sau chiar membre inferioare au trebuit amputate.

Fata căreia i-am dat pătura când a fost pedepsită s-a prezentat cu cangrene la două degete. Dar s-a refăcut şi mai târziu ne-am întâlnit în țară. După care s-a măritat şi a plecat în Israel.

Într-o noapte, când m-am dus să administrez unei bolnave ser antidifteric, m-am întâlnit pe scări cu nişte soldați. M-am speriat, dar spaima mea n-a fost întemeiată, pentru că m-au lăsat în pace. Am rămas astfel câtva timp în spital, lucrând acolo şi, contra cost, am primit întreținere. Dar - ca şi în timpul pribegiei - perioada de acalmie nu a durat mult. Primăria oraşului a vrut să scape de noi şi, dându-ne câte o bucată de pâine, ne-a pus iar pe drumuri. Nu era o plimbare plăcută şi nici nu încercam senzația de a pluti între cer şi pământ, chiar libere fiind, căci eram lihnite de foame, în zdrențe şi încălțate cu saboți de lemn care, cu cât înaintam, se încărcau cu straturi de zăpadă pe care abia o puteam scutura de pe talpă.

https://biblioteca-digitala.ro

Noroc că în spital ne împrietenisem cu doi oameni tineri, frate şi soră, care ne-au dat şi ceva mâncare pentru drum, iar mie - spunându-mi că o doctoriță nu trebuie să umble în saboți de lemn - mi-au dăruit o pereche de sandale frumos împletite, făcute de el. Le-am mulțumit frumos şi ne-am luat rămas bun de la dânşii. Tinerețea e un mare dar, e în stare să suporte multe încercări, fără să le resimtă nici fizic nici psihic. Deşi în împrejurările acelea, când moartea ne pândea la tot pasul (doar războiul era în toi!), viața unei biete deportate n-avea nici o valoare.

Cum hoinăream aşa pe şosea, o mână de femei mai mult dezbrăcate, înfometate şi obosite, am fost înconjurate de o patrulă de soldați sovietici şi conduse frumuşel într-un lagăr arhiplin cu foşti prizonieri de război ai armatei germane: francezi, iugoslavi, greci, italieni.

Noi ne-am împrietenit cu francezii, care alcătuiau un detaşament condus de un ofițer, fost în civilie învățător. Eu vorbeam curent franțuzeşte, şi deci conversația nu era, cel puțin pentru mine, o problemă. Mi-au povestit că fuseseră luați prizonieri înainte cu patru ani şi că tocmai fuseseră eliberați, dar, având în vedere că războiul încă nu se sfârşise şi frontul era aproape, nu prea întrevedeau şanse mari de plecare acasă.

După câteva zile, ruşii ne-au dat voie să plecăm. Şi am plecat împreună cu detaşamentul francez. De astă dată ne simțeam mai în siguranță, nu mai eram atât de abandonate. Am luat-o dar, din nou, pe jos, fără să facem planuri pentru ceea ce ne putea aduce ziua de mâine, căci eram rupte de lume de aproape un an şi viața aceea nomadă ne devenise obişnuită, de parcă nicicând nu avusesem cămine, familii.

Acest nou vagabondaj a luat sfârşit când am fost din nou capturați şi duşi într-un lagăr de foşti prizonieri francezi, la marginea unui oraş. Împinse într-o clădire cu etaj, noi, grupul de douăzeci de deportate, am ocupat două camere. Ni s-au făcut priciuri supraetajate, fiecare aveam o pătură şi ceva paie drept culcuş, în rest viață de lagăr. Francezii au instalat duşuri, aşa că igiena corporală era asigurată. Hrana era ca de obicei: o ciorbă la amiază, o zeamă de cafea dimineața şi un coltuc de pâine.

Din păcate, m-am îmbolnăvit, făcând o temperatură de 40°, şi am zăcut aşa, săptămâni întregi, dându-mi seama, pe pielea mea, ce înseamnă să fii bolnav în lagăr, fără medicamente, fără vreun ajutor. Lumea din jurul meu îşi continua „viața" ei; ritmul şi dinamismul ei nu era câtuşi de puțin influențat de necazul cuiva. Aceeaşi cruntă nepăsare ca a fumului cuptoarelor de exterminare, când cerul albastru pe care sclipea soarele asista indiferent la exterminarea a mii de oameni nevinovați. Şi totuşi, a existat o mână întinsă asupra-mi, o ureche care îmi asculta plângerile şi un ochi care mă privea cu compătimire...

https://biblioteca-digitala.ro

Iulia, mica mea prietenă, umbla pe la casele polonezilor şi se ruga de o pâine, pentru că săptămâni de-a rândul n-am putut pune gura pe mâncare. Dar febra nu voia să scadă; eu care niciodată până atunci nu mai făcusem febră, am început să simt că n-am să-mi mai revăd soţul şi căminul...

Când îmi pierdusem complet speranţa, s-a deschis uşa şi doi sanitari francezi au venit spre mine şi mi-au povestit că fuseseră aduşi acolo împreună cu alţi prizonieri de război. Aflând că într-o încăpere se afla o doctoriţă bolnavă care ştie franţuzeşte, au venit să-mi dea o mână de ajutor. Aveau cu dânşii o cutie de aspirină Bayer şi mi-au vorbit cum numai înainte de deportare auzisem vorbindu-se între oameni cu carte, oameni civilizaţi. Unul era de 40 ani, şi însurat de zece; era un evreu din Paris. Celălalt, de 27 de ani, era un tânăr contabil din Metz, care vorbea şi germana la perfecţie. Ne-am împrietenit cu ei şi ne-au fost de mare ajutor în tot timpul petrecut acolo după eliberare. După ce am luat câteva tablete de aspirină, febra a început să scadă şi, după şase săptămâni, aspirina Bayer şi-a făcut efectul; starea mea generală s-a ameliorat şi pofta de mâncare mi-a revenit, iar mulţumită devotamentului prietenei mele Iulia şi al surorii de caritate m-am refăcut .

Comandantul lagărului m-a rugat să mă ocup de bolnavi, dar eu am preferat să ies la muncă, prea fusesem între ciocan şi nicovală la nemţi, ca să o iau de la capăt după eliberare, neavând medicamente şi echipamentul necesar unui dispensar medical.

Într-o zi, am fost chemată să văd un ofiţer bolnav. M-au dus pe jos, cale de mai mulţi kilometri, până am ajuns la nişte vagoane părăsite. Într-un vagon de vite, cu pereţii lipiţi cu ziare, cu o sobă de tablă la mijloc şi un prici, am zărit un om culcat pe spate. M-am apropiat să-l examinez: n-avea puls, n-avea respiraţie, rigiditatea cadaverică nu mai putea întârzia... Eram în plin război: viaţa omenească nu avea valoare nici a soldaţilor armatei de eliberare. I-am văzut şi în timpul atacurilor; aprovizionarea lăsa mult de dorit, căutau câţiva cartofi pe câmp şi-i fierbeau în gamele, nu erau pretenţioşi nici la mâncare, nici la viaţă. Pe drumul de înapoiere în lagăr m-am tot gândit la viaţa aceea de câine, fie că era vorba de soldaţi, fie de deportaţi. Căci nici după eliberare viaţa de lagăr nu era deloc un *dolce farniente*. Ne aflam acum în februarie 1945. Peste drum de lagărul nostru era un lagăr de prizonieri germani. Captivitatea nu părea să priască nici acestor vlăstare ale „Herrenvolk-ului"; în câteva săptămâni arătau mai prost decât „musulmanii" evrei din lagărele de concentrare: neraşi, murdari, demoralizaţi, plini de păduchi. Captivitatea nu face distincţie între arieni şi nearieni, între evrei şi neevrei, ea e democratică, te stigmatizează indiferent

https://biblioteca-digitala.ro

de naționalitate, te reduce la instinctul de conservare şi foarte greu găseşti între astfel de declasați oameni adevărați, care şi în asemenea împrejurări se comportă şi îşi păstrează demnitatea de om. Cele zece porunci ale lui Moise sunt luate în derâdere, furtul e un gest obişnuit, să depui mărturie falsă nu e un lucru abominabil etc. E greu să te obişnuieşti cu legile crunte şi cu psihoza lagărului, unde legea pumnului şi a violenței e aceea care primează...

Ne aflam într-o localitate, punct de trafic feroviar, în care ecartamentul şinelor europene făceau loc celui din Rusia; cu alte cuvinte, distanța dintre cele două şine ce porneau spre răsărit era mai lată. În consecință, vagoanele cu provizii pentru armata sovietică: echipament militar, alimente, țigări etc. care veneau dinspre răsărit trebuiau descărcate, iar conținutul încărcat în vagoanele ce-şi continuau drumul spre centrul Europei.

Munca era grea, istovitoare, de multe ori ne puneau să descărcăm vagoane pline ochi cu tot felul de fiare, iar noi nu ştiam cum să începem munca; în schimb, prizonierilor germani le dădeau vagoane mai mici, cu mult mai puțină încărcătură. Dacă refuzam lucrul, le chemau pe femeile lor, mult mai zdravene decât noi, bine hrănite, fugite cu armata germană şi readuse cu soldații capturați să ne arate nouă, deportatelor venite de la Auschwitz, cum se cuvenea să muncim.

Odată ne-au scos noaptea la lucru (ne scoteau, de altfel, la orice oră din zi sau din noapte, după cum soseau vagoanele) şi, în timp ce descărcam un vagon, un soldat a apucat una dintre femeile noastre vrând s-o violeze. La strigătele noastre s-a ivit un ofițer, care - spre surprinderea noastră - i-a dat soldatului două palme şi un picior în fund şi problema a fost rezolvată.

Într-o zi, întorcându-ne de la muncă, am fost cuprinse de o foame de lup; prietenii noştri, foştii sanitari, nu ieşiseră la lucru, dar ne-au ieşit în întâmpinare şi ne-au dat câte o bucată de ciocolată primită în pachet (ei, primeau în timpul prizonieratului, regulat, pachete de acasă); nicicând în viață nu mi s-a părut ceva atât de bun ca bucata aceea de ciocolată. În timpul liber, acum puteam hoinări prin oraş; unele dintre internate s-au împrietenit cu localnicii şi mai primeau ceva mâncare de la ei. După cum prietenii s-au legat şi între deportate şi prizonierii francezi, prietenii sincere sau flirturi de scurtă sau mai lungă durată. Dar era, oare, de mirare ca dragostea să izbucnească ca dintr-un crater între tinere femei ieşite din iad şi tineri prizonieri care, de ani de zile, nu văzuseră femei? Ispita era mare şi trebuia să ai o voință de fier şi un suflet plin de imaginea partenerului tău de viață ca să-i poți face față . Cele mai multe femei nu i-au putut rezista. Dar tot ele

https://biblioteca-digitala.ro

au tras şi consecinţele, pentru că bărbaţii s-au ales cu o aventură frumoasă, iar ele cu gustul amar al decepţiei.

Iulia, micuţa mea prietenă, era curtată de tânărul sanitar Pierre, băiat inteligent, simpatic, meloman. Aflat în captivitate de patru ani, nu era de mirare că se îndrăgostise de Iulia, fată drăguţă, frumuşică, cinstită, corectă. În lagărul hitlerist fusese foarte bolnavă de dizenterie, cu scaune incoercibile, sangvinolente, cu temperatură ridicată şi frisoane. Dormeam împreună şi nopţi întregi o ţineam îmbrăţişată, încălzind-o cu propriul meu corp. Şi, la rândul ei, când am fost eu bolnavă, ea m-a îngrijit ca o soră. După orele de lucru, ieşeam de multe ori „la plimbare" în patru. La început mi-era greu să mă obişnuiesc cu dialectul parizian al sanitarului Leroy, apoi, însă, ritmul şi melodia limbii mi-a intrat în ureche şi am putut conversa cursiv. De altfel, nici cu germana nu aveam probleme. Prietenia noastră a dăinuit tot timpul vieţii noastre comune în lagărul de după eliberare. Era o prietenie cinstită şi corectă, fără mistere şi tăinuiri. Seara, la lumina unei lumânări, Iulia se aşeza cu Pierre pe o ladă şi-şi şuşoteau cuvinte duioase, făcând planuri pentru viitor. Într-o seară, când am ieşit la plimbare, Pierre i-a dăruit Iuliei o medalie. O inimă micuţă de chihlimbar, anunţându-ne în mod solemn că s-au logodit. Sigur, tot cercul de prieteni a sărbătorit acest fericit eveniment: o logodnă în lagăr! Peste câteva zile, venind de la „plimbare", Iulia a constatat, cu mare strângere de inimă, că-şi pierduse cadoul de logodnă. Pierre s-a întors imediat pe drumul unde ne-am plimbat, pe o ploaie torenţială şi pe înserate, şi nu s-a întors până n-a găsit inimioara de chihlimbar.

Sanitarul Leroy era un bărbat frumos, înalt, blond, cu ochi albaştri, cu maniere impecabile. Nu era uşor să faci faţă ispitei, dar în adâncul sufletului meu ştiam că dacă s-ar întâmpla ceva între noi, nu mi-aş mai revedea niciodată soţul. Există o seamă de legi etice, pe care le moşteneşti, poate, de la strămoşi, dacă ai fost crescută cum am fost eu, în morala strictă a Torei. Încât şi eu şi Iulia ne controlam reciproc spre a nu ne pierde capul şi nici respectul celorlalţi. Căutam să fim stăpâne pe noi şi să nu ne avântăm în legături trecătoare.

Viaţa noastră de lagăr a luat sfârşit în luna mai 1945 când, odată cu terminarea războiului, am fost din nou încărcate, împreună cu francezii, în vagoane de vite. Francezii ne-au instalat priciuri, ca în „vagoanele de dormit" şi am călătorit astfel două săptămâni, până când am ajuns într-un port frumos pe coasta mării, unde am fost cazaţi într-un fel de sanatoriu. Primeam acum, la doi inşi, câte un pachet american şi o alimentaţie mai bună. Era o adevărată feerie: luna mai, un parc înflorit, miresme

https://biblioteca-digitala.ro

îmbălsămate. Farmecul şi chemarea tinereţii ne vrăjeau sufletele. Dar în adâncul inimii stăruia spaima de ce vom găsi acasă...

Clipele de fericire sunt, cum ştim, trecătoare şi beatitudinea aceea ameţitoare n-a durat decât trei zile; autorităţile ne-au îmbarcat mai întâi pe noi, deportatele (vreo 20), dându-ne cămăşi de uniformă militară şi ceva mâncare pentru drum. Prietenii noştri francezi ne-au însoţit până la gară. Unde a trebuit să-i promit solemn lui Pierre că am să-i port de grijă Iuliei, ca să-l aştepte până o veni după ea. Modul cum soldaţii aceia străini ne-au însoţit până la gară - erau şi ei vreo 20-30 la număr - a fost realmente un moment de neuitat.

După ce trenul s-a pus în mişcare, Iulia mi-a înmânat o scrisoare din partea lui Leroy. Era un ultim mesaj prin care prietenul meu îşi exprima bucuria şi recunoştinţa pentru frumoasa noastră relaţie şi-mi dorea din tot sufletul să-mi găsesc soţul, a cărui dragoste - scria el - o meritam din plin. E de prisos, poate, să adaug că aceste rânduri, născute din cele mai sincere şi curate sentimente, m-au înduioşat până la lacrimi.

În tot timpul călătoriei m-am gândit cu groază la ce mă putea aştepta acasă. Până atunci fusesem - nu ştiu de ce - ferm convinsă că soţul meu trăia şi mă aştepta. În sinea mea - datorită educaţiei bazate pe învăţătura Torei - căutam să traduc vorbele în fapte. Încercam să transpun în realitate cuvintele marelui învăţat Hillel: „Ce ţie nu-ţi place, altuia nu-i face", precum şi dictonul „Nu-ţi judeca semenul până ce nu te pui în locul lui" Cu atât mai vârtos, cu cât lagărul nazist te îndemna, deopotrivă, la săvârşirea unor acte eroice, ca şi la comiterea unor fapte abominabile. Iar această alternativă ne ceruse mereu discernământ, înţelepciune şi autodisciplină. Nu ştiu dacă am izbutit întotdeauna, dar am căutat să fac faţă celor mai grele împrejurări.

Cu cât ne apropiam mai mult, însă, de casă, cu atât mă cuprindea mai mult neliniştea. Degeaba încerca Iulia să mă liniştească, spunând că poate nu s-a întors încă, dar trăieşte; chinul neliniştii îmi măcina inima. După o lungă călătorie, am ajuns la Bucureşti.

La gară am găsit nişte camere improvizate cu duş unde ne-am spălat, după care am luat-o razna pe străzile Capitalei. Văzându-ne tunse şi în cămăşi militare, lumea ne oprea şi ne întreba ce-i cu noi; cum aflau că fusesem la Auschwitz, oamenii ne dădeau bani, ba o proaspătă cunoştinţă ne-a invitat şi la masă. Şi mi-aduc aminte şi acum ce curioasă senzaţie am încercat intrând într-o casă curată, aşezându-mă la o masă şi mâncând, la care nici nu mai cutezasem să visez. Bine mi-a zis odată o soră de caritate, care m-a întrebat ceva în legătură cu lagărele de exterminare: *Per aspera itur ad astra*; marile încercări şi suferinţe îţi pot înnobila sufletul, dar te pot

https://biblioteca-digitala.ro

face şi insensibil la necazurile altora. Ce cale alegi, „tu te îndeamnă şi socoate". Cântărind activitatea mea din diferite lagăre, vreau să cred că talerul faptelor a corespuns legilor echităţii şi eticii medicale.

Sosind acasă, am fost aşteptată la gară de o comisie care primea fiecare transport de deportaţi. După dezinfecţie şi duş, m-am pomenit cu o mătuşă de a mea, membră în comisie. Mă tot privea mirată şi nu înţelegea cum de nu figurasem pe lista care le sosise lor. Da, aşa era, dar pe lista de deportaţi eu fusesem înscrisă sub numele soţului, ori ea mă ştia sub cel de domnişoară. Mi-a povestit o mulţime de întâmplări, verzi şi uscate, iar eu nu îndrăzneam s-o întreb despre soţul meu. Deodată, m-a privit zâmbind şi m-a întrebat: „Ştii că bărbatul tău e acasă şi şi-a deschis un cabinet dentar în casa bunicului?".

Şi iar mă văd nevoită să repet cuvintele: Sunt momente cruciale în viaţa unui om care întrec fantezia oricărui romancier. Deşi, la drept vorbind, prin situaţiile ei imposibile, viaţa depăşeşte de multe ori verosimilul. Iar eu socoteam că această minune, ca soţul meu să fie în viaţă şi să mă aştepte, era o adevărată lucrare divină.

De la dezinfecţie am plecat, vreo şapte femei, drept spre casele părinteşti. Eu am găsit poarta închisă şi m-am îndreptat glonţ spre casa bunicului, o casă mare, cu etaj, unde soţul meu îşi deschisese un cabinet dentar. Iulia a luat-o înaintea mea; am intrat în sala de aşteptare şi Iulia a fost cea care a deschis uşa cabinetului. Soţul meu tocmai trata un pacient. A urmat o scenă de nedescris. Ne-am repezit unul către altul ca doi oameni însetaţi care de luni de zile n-au văzut o picătură de apă. Nu mai avusesem parte de un pic de tandreţe un an de zile. Nu cred să existe pasiune mai profundă decât patima iubirii care, după atâtea suferinţe, întruneşte şi regăseşte două suflete. Fetele din jurul nostru au izbucnit în plâns. Când m-am mai dezmeticit, soţul ne-a întrebat ce vrem să mâncăm? La care eu i-am răspuns: o tocăniţă de pui cu găluşti. Ne-a dus într-un restaurant şi ne-a comandat tot ce am dorit; lumea se uita la noi curioasă, pentru că mâncam ca nişte... nemâncaţi.

Iulia nu şi-a găsit familia. Părinţii ei nu s-au mai întors. Ca şi părinţii mei şi cei ai soţului, fuseseră arşi de vii la Auschwitz. Fratele meu a degerat într-un comando de muncă forţată.

După câteva zile, fetele venite cu noi au plecat care încotro, cu speranţa să mai găsească pe careva dintre ai lor sau vreo urmă din cele lăsate. Eu, mulţumită fostei bucătărese, credincioasă familiei, mi-am găsit căminul părinţilor neatins. Întreaga bibliotecă a tatălui, alcătuită din vechi cărţi evreieşti adunate de el cu mare grijă, căci a fost un mare erudit în

https://biblioteca-digitala.ro

materie de Biblie şi exegeţii ei, având şi o operă inedită în acest domeniu, era la locul ei, ca şi sfeşnicele mamei şi toată mica argintărie specifică cultului mozaic. Dar făpturile lor nu mai erau acolo: mama n-avea să mai aprindă lumânări vineri seara, ca prin profunda ei credinţă să-şi îndrepte spre cer rugăciunea ca Atotputernicul să ne păzească de cel rău. Bestia umană călcase peste bunele intenţii ale Domnului, iar când justiţia divină a făcut dreptate în lume, pentru victime a fost prea târziu. De câte ori privisem cerul senin când cuptoarele Auschwitz-ului fumegau şi mirosul de carne arsă a martirilor plutea în aer, aşteptând să se întâmple vreo minune, dar numai după multă, multă vreme a venit izbăvirea: cei osândiţi la moarte n-au mai apucat, însă, s-o vadă!!!

După numai câteva zile de stat acasă, m-am îmbolnăvit de difterie: se vede, însă, că din nou eram condamnată la viaţă, că dacă aş fi făcut-o în lagăr aş fi murit. După alte câteva zile, au apărut semnele unei scarlatine contractate cu siguranţă în lagăr. În timpul bolii am fost citată la poliţie...reclamată de câteva foste codeţinute pentru „atitudinea" mea faţă de ele în timpul detenţiei. Numai certificatul medical dat de medicul curant mi-a putut justifica neprezentarea în faţa instanţelor. După însănătoşire a început, însă, un adevărat calvar...

O seamă de foste deportate, instigate de una al cărei soţ avea o funcţie înaltă, au încercat în fel şi chip să mă reclame şi să mă ponegrească, fără vreun motiv serios. În naivitatea mea, credeam că faptele vorbeau de la sine, dar spre marea mea mirare şi mâhnire, ele habar n-aveau ce făcusem, ca medic, în lagăr. Psihologia lagărului e o ştiinţă aparte; numai cine a făcut parte din acest nenorocit microcosmos cunoaşte variantele toanelor unor oameni suferinzi. Oameni despuiaţi de spoiala civilizaţiei şi a educaţiei elementare îşi manifestă toate aberaţiile instinctive. Abia acolo se vede cine poate fi cu adevărat om, în circumstanţele acelea mizerabile, în care foamea, frigul şi frica de moarte schimbă omul în animal.

Trebuie să recunosc că nu sunt un bun diplomat; „firesc" ar fi fost, poate, să-i favorizez pe aceia din partea locului, în detrimentul celorlalţi aflaţi acolo cu ani buni înaintea noastră. Nici prin gând nu-mi trecuse, însă, că unii vor vedea activitatea mea numai printr-o prismă pur personală. Dacă dădeai voie unui bolnav să rămână în lagăr, dar după ce starea i se ameliora îi spuneai că trebuie să se întoarcă la lucru, puteai fi sigură că ţi-ai făcut un duşman. Or, cazuri de-astea au fost multe.

Principala mea reclamantă şi-a organizat un grup de vreo şase-opt susţinătoare care au depus plângeri împotrivă-mi. Aceea a reclamantei principale mă învinuia că n-am luat-o în Rewier, deşi avea un limfadenom

https://biblioteca-digitala.ro

inghinal. Mi-am amintit de ea (deşi nu era chiar aşa de uşor să-ți aduci aminte de fiecare caz în parte într-un lagăr în care, la început, au fost 1.000 de femei!) că, din cauza unei munci istovitoare, i se tumefiase în regiunea inghinală un ganglion. Am scutit-o de muncă şi am pus-o la odihnă. N-am luat-o în Rewier pentru că n-avea temperatură. Ghinionul ei a fost că, într-o zi, a venit doctorul german şi pe toți bolnavii din lagăr, în afară de cei din Rewier, i-a gonit la muncă. Alta m-a acuzat că, la evacuarea lagărului, am luat cu mine toate medicamentele şi încă atât de multe, încât pe drum am zvârlit o parte din ele. Realitatea era că atunci când am plecat din lagăr am împărțit în două părți medicamentele. O parte am lăsat-o în Rewier, iar cealaltă am luat-o cu mine pentru cei care ar fi avut nevoie pe drum. Cea mai bună dovadă că n-am avut medicamente a fost că, după eliberare, eu însămi am zăcut cu febră mare în lagăr până ce mi-au adus sanitarii francezi aspirină. Ce văzuse respectiva că scosesem din bagajul meu fusese praf de spălat.

Alta mi-a reproşat că, stând la rând pentru medicamente, a leşinat, iar eu am turnat apă rece peste ea. Avea perfectă dreptate, întrucât fusese vorba de un caz de isterie; femeia îmi făcuse în repetate rânduri scene, dorind să atragă atenția asupră-i. Se ştie, în cazuri de isterie, trebuie să intervenim prompt, chiar cu mijloace drastice.

Mai mult, sprijinitorii ei au încercat şi să mă şantajeze, cerând bani ca să-şi retragă plângerea, lucru pe care, indignată, l-am refuzat. O femeie mai în vârstă, care îndeplinise funcția de „bucătăreasă" în Rewier, fierbând cartofi sau încălzind mâncarea pentru bolnavi, şi a cărei fiică, o fată de 16 ani, se alesese în lagăr cu un reumatism poliarticular deformant, fiind internată tot timpul în Rewier, a admis că am fost foarte bună cu bolnavii, dar m-a acuzat că o prietenă de a ei n-a fost primită în Rewier şi a murit părăsită în baracă. Spre norocul meu, mai păstrasem lista decedatelor în Rewier, unde figura şi numele respectivei. Am rămas realmente stupefiată când am fost confruntată cu ea: doar numai bine îi mersese şi ei şi fetii cât am fost cu ele.

Curios era şi faptul că, de la o instanță la alta, nu apăreau niciodată aceleaşi persoane: cum erau confruntate cu mine şi clarificam, printr-un răspuns prompt şi adecvat, acuzarea, nu mai reveneau. Una dintre ele m-a învinuit că nu i-am arătat termometrul când era bolnavă, ea nevoind să creadă că boala îi trecuse şi nu mai avea febră. Alta s-a referit la marşul nostru forțat după evacuarea din Letonia, când fiecare coloană de deportați avea câte un medic detaşat. Iar eu, când una din camarade a leşinat, nu i-aş fi sărit în ajutor, ci o colegă de-a mea a ridicat-o şi a pus-o într-o căruță ce

https://biblioteca-digitala.ro

venea în urma noastră cu bolnavii. Dar colega mea a depus mărturie în favoarea mea, arătând că respectiva fusese la celălalt capăt al coloanei şi eu nici n-aş fi avut cum s-o aud. O „acuzatoare" a vorbit despre incidentul întâmplat într-o uzină, unde o cărămidă a căzut în capul unei fete tinere. Respectiva m-a învinuit că am înjurat şi nu i-am sărit fetii în ajutor. Stau şi mă întreb şi acum: ar fi fost mai bine pentru respectivii bolnavi să tac chitic, cum au făcut celelalte femei şi să dorm mai departe, ori să trag o înjurătură şi să cobor în beznă, pe o scară de fier, de la o înălțime de două etaje şi să-i dau primul ajutor?

Poate că am insistat prea mult asupra acestei laturi neplăcute. Căci alte fost deportate mi-au sărit în ajutor şi au depus mărturii în favoarea mea. Iulia s-a deplasat chiar în câteva țări învecinate spre a strânge zeci de declarații favorabile.

Până la urmă, procesul a fost scos de pe rol dat fiind că nu mi s-a putut găsi nici o vină şi având în vedere că nici alt medic n-ar fi putut proceda altfel în circumstanțele grele în care m-am aflat. Însă mărturiile false, depozițiile fără temei n-au avut, astfel, nici o urmare asupra celor care au vrut să mă târască în noroi.

Între timp, Iulia aştepta scrisori de la logodnicul ei. Dar ani de zile poşta n-a funcționat atunci normal. În plus, având în vedere că nu ştia franțuzeşte - cu logodnicul vorbise nemțeşte - îi scriam eu scrisorile pline de nerăbdare şi nelinişte (Pierre ne lăsase adresa la plecare). Într-o bună zi ne-am pomenit, însă, cu o mulțime de scrisori, prin care îi promitea că va veni să o ia şi o ruga să-l aştepte. Şi Iulia a mai aşteptat doi ani de zile, refuzând pețitori serioşi, din dragoste pentru scumpul ei Pierre. Văzând că lucrurile se tot tărăgănau, fata s-a hotărât, şi-a scos paşaport şi, într-o bună zi, a plecat. Ulterior mi-a scris că a fost aşteptată de Pierre şi de soacră, şi că s-au căsătorit. El a căpătat un post de contabil la o întreprindere, iar dânsa a rămas casnică. A născut doi băieți, a condus menajul şi a crescut copiii.

După abia 20 de ani au venit să mă vadă. Soțul ei mi-a adus şi un tablou, făcut de el, după o fotografie de-a mea. Era un băiat talentat: picta, desena frumos, cânta la acordeon şi s-a dovedit un bun prieten. A murit, de infarct, la 57 de ani.

Nu pot s-o uit, însă, nici pe sora medicală, o femeie foarte deşteaptă, cultă şi inteligentă, fostă funcționară şi soție a unui mare bogătaş. Înainte de a fi deportată, şi-a lăsat bebeluşul în seama unei familii căreia i-a încredințat şi o sumă de bani pentru întreținerea copilului. În timpul deportării am devenit bune prietene; scria poezii frumoase şi la aniversarea căsniciei mele mi-a închinat acel poem în care-şi exprima speranța de a mă revedea cu

https://biblioteca-digitala.ro

soțul. După ce s-a întors în țara ei natală şi-a regăsit copilul, dar soțul ei a rămas pentru vecie sub formă de cenuşă, la Auschwitz. S-a remăritat şi a mai avut un copil. Mult timp am întreținut o strânsă corespondență cu dânsa. În timpul procesului m-a ajutat, colectând declarații în favoarea mea.

Aici se cuvine să adaug că deşi procesul a fost clasat, întrucât procurorul n-a putut găsi nici o acuzație care să dovedească vinovăția mea şi a precizat chiar că reclamațiile erau intentate numai din invidie şi gelozie, n-am putut găsi servici, întrucât aveam un ... păcat. Mă simțeam ca un soi de Cain, deşi el e stigmatizat pe bună dreptate; în schimb, eu trebuia să suport consecințele unei vine de care niciodată nu mă făcusem vinovată. Atmosfera din jurul meu era încărcată de ură şi răzbunare. Faptele nu-mi erau luate în seamă, contau doar scornelile, de parcă eu nu suferisem, de parcă familia mea, mama, tata şi fratele nu fuseseră ucişi... Marele meu sprijin şi suport în tot acest timp a fost soțul meu care, cu devotamentul, dragostea-i fără margini, tandrețea lui a căutat să mă consoleze pentru pierderea alor mei (de altfel şi el îşi pierduse - cum am spus - părinții şi surorile), insuflându-mi curajul de a putea face față grelelor încercări prin care treceam.

Într-o zi, m-am pomenit iar chemată la procuratură. Am fost introdusă în biroul unui procuror care m-a asigurat că nu despre procesul meu era vorba, ci de cu totul altceva.

Şi mi-a povestit că una dintre colegele mele, dr. Rozalia Paul, al cărei bărbat era o persoană suspusă, a fost reclamată de camaradele ei în acelaşi timp cu mine. Atunci era pe rol ancheta mea, iar eu i-aş fi spus unei prietene, pe coridorul instanței judecătoreşti, că dosarul ei va fi desigur clasat fără anchetă, pentru că era o persoană „grata".

De fapt, episodul era adevărat, dar n-am vrut să admit, ca să n-o bag într-un bucluc. Procurorul ținea, însă, morțiş, să mă fac un soi de martor al acuzării, sugerându-mi chiar că voi suporta consecințele îndărătniciei mele. Această scenă a avut loc după ce „dosarul" meu fusese trimis în Capitală, fusesem ascultată şi acolo, şi „afacerea" era clasată.

Când procurorul şi-a dat seama că n-o va scoate la capăt, m-a întrebat de adresa unei alte colege, dr. Olga Rosenberg care, după spusele lui, ar fi avut un conflict cu colega respectivă. I-am dat adresa şi, ducându-mă acasă, l-am rugat pe soțul meu să se ducă până la ea şi s-o informeze de ce va fi anchetată şi să nu se sperie, dat fiind că era gravidă.

Între timp, umblam să-mi caut un servici, dar fără rezultat. Spre norocul meu, soțul fiind dentist, mă ferea de probleme materiale. De altfel, mă şi aşteptase cu un dulap plin cu haine şi mi-a mărturisit că, deşi vreme de

https://biblioteca-digitala.ro

un an de zile nu ştiuse nimic despre mine, fusese totuşi ferm convins că trăiam şi că ne vom întâlni. El fusese într-un detaşament de muncă, la Györ, şi lucrase ca dentist. Mulţi dintre camarazii lui nu s-au mai întors, dar el a fost reţinut de armata ungară, lucrând pentru ofiţeri şi familiile lor. Fusese, aşadar, ca şi mine condamnat la viaţă.

După ani de zile de la clasarea procesului meu, am fost din nou citată în Capitală, pentru o nouă anchetă. Cum am plecat, în ce stare de nervi, numai eu ştiu şi poate că doar duşurile reci pe care le făceam zilnic, dis-de-dimineaţă, m-au ferit de la un şoc nervos. Am fost iar anchetată, am dat încă o declaraţie şi procesul a fost din nou clasat.

După încă un an, tocmai în ajun de Iom Kipur, când cozonacul era gata frământat şi dospit, iar bucatele sărbătoreşti în plină pregătire, am fost arestată, închisă şi în aceeaşi seară din nou dusă la Bucureşti. Şase săptămâni am stat astfel la Jilava, dar numai o singură dată anchetată de un judecător de instrucţie, care mi-a cerut date doar asupra colegei despre care fusesem anchetată şi acasă. Nu i-am putut furniza nici o lămurire din moment ce tot timpul deportării n-am văzut-o şi nu ne-am întâlnit. „Procesul" meu a fost pus pe rol şi am fost chemată în instanţă. Procurorul a ţinut un rechizitoriu în care m-a acuzat că am colaborat cu „nemţii" pentru a-mi distruge camaradele de suferinţă. Eram atât de uluită, încât am înmărmurit de stupefacţie; doar n-avea nici o dovadă pe care să-şi bazeze acuzaţia! Mai mult, nici unul dintre martorii chemaţi n-a făcut vreo declaraţie împotriva mea şi chiar martora acuzării care pusese la cale tot procesul a susţinut că nimeni altul n-ar fi putut face, ca om şi medic, mai mult pentru tovarăşele ei de suferinţă decât făcusem eu. M-am ridicat şi mi-am susţinut nevinovăţia prin faptele şi datele arătate de martorii apărării, şi am declarat că dacă, într-adevăr, mă găsesc vinovată pentru fapte pe care niciodată nu le săvârşisem eram gata să suport consecinţele, mai degrabă decât să fiu mereu hăituită, persecutată, negăsind servici, neavând dreptul la muncă...

După câteva zile, a urmat şi sentinţa: condamnată pentru crime de război, la trei ani închisoare grea.

În timpul procesului l-am revăzut pe scumpul meu soţ; mi-a trimis ciocolată prin avocat. Era zdrobit. Înainte de arestarea mea îşi scosese într-o zi verigheta de pe deget, din cauză că-l strângea. I-am spus s-o repare, pentru că ni se mai scoseseră o dată amândurora verighetele, atunci când a trebuit să le predăm autorităţilor fasciste, şi lipsa ei îmi amintea de unele din cele mai cumplite momente din viaţă... Înainte de pronunţarea sentinţei, am mai fost chemată o dată la procuratură şi-mi văzusem şi atunci soţul: se

https://biblioteca-digitala.ro

furişase în spatele meu şi mă încuraja şoptindu-mi că va face tot ce-i va sta în puteri ca să fiu achitată, arătându-mi verigheta de pe deget; din păcate, a mea îmi fusese scoasă şi pusă la păstrare în penitenciar.

Aşa a început al doilea calvar al meu. În ziua când s-a dat sentința mea, a fost arestată şi adusă în penitenciar şi colega pentru care fusesem anchetată în repetate rânduri. În primele zile nici n-am putut vorbi cu ea; stătea foarte prost cu nervii, avea repetate crize de plâns. Soțul ei ocupa un post mare şi probabil că vreun "coleg" de-al lui care râvnea să avanseze în grad scosese la iveală dosarul clasat al soției. Văzând în ce hal arată, i-am cedat locul meu pe priciul de sus al încăperii, iar eu am coborât pe „patul" dedesubt, unde numai o saltea ne despărțea de piatra rece, iar noaptea deținutele călcau peste noi atunci când se deplasau pentru nevoi fiziologice.

Tot cu problema Auschwitz-ului mai era şi o altă deținută, Mary Samuel, tânără, să fi avut 30 de ani, foarte deşteaptă şi frumoasă, vorbea mai multe limbi, de o inteligență sclipitoare. Ele două au devenit bune prietene, eu în schimb, m-am legat mai mult de o altă deținută, mică, plăpândă, care suferea în urma unei intervenții chirurgicale şi nu se alimenta decât cu cartofi copți. Era o plăcere să stai de vorbă cu ea. Pe cât de firavă şi feminină, pe atât de corectă şi tandră era. Avea o educație bună, ştia multă carte, se orienta perfect în literatura universală şi avea o conduită impecabilă față de colegele ei de suferință. Cunoştea marele secret de a distinge binele de rău, adevărul şi dreptatea de minciună şi mârşăvie, şi datorită comunității de concepții, simpatia noastră era reciprocă. Abia după câțiva ani, în viața civilă, am aflat că, evreică botezată, s-a măritat după un episcop luteran şi a murit de leucemie tocmai când, în fine, s-ar fi putut bucura şi ea de viață... Happy-endurile au un singur cusur: nu durează o veşnicie şi se transformă în handicap.

Într-o bună zi am fost transferată la închisoarea de femei de la Mislea. Acolo am avut parte de alte câteva incidente curioase. Între deținute era o tânără care suferea de epilepsie. Când avea crize, împreună cu o altă deținută ne apropiam de ea şi îi prindeam mâinile şi picioarele ca să nu se lovească în timpul convulsiilor. Accesele se repetau destul de des şi noi încercam să-i dăm o mână de ajutor după modestele noastre mijloace. Dar când am fost trimise la spălătorie să spălăm nişte rufe străine şi eu nu am vrut să mă duc, prima care m-a denunțat a fost ea.

Dimineața, la distribuirea micului dejun, am căutat să împart în mod egal mâncarea, iar una din deținute mi-a strigat că acolo nu-i nevoie de „eroine". Iar eu mi-am amintit de cele scrise în cartea lui Richard Bar Hoffmann: când evreul stă în fața Domnului şi Cel de Sus îi spune: „weil

https://biblioteca-digitala.ro

Gott macht mich so und anders dich"[1]. Poate că nu sunt mai bună, nici mai rea decât ceilalți, dar sunt diferită. Iar această însușire se pare că trebuie scump și îndesat plătită. De multe ori m-am gândit la semnificația cuvântului „erou". Dacă pe câmpul de luptă, în văzul lumii, faci un act de vitejie și el ajunge la cunoștința superiorilor fără mistificare și fără răstălmăciri răuvoitoare, ți se atârnă pe piept o decorație. Dar câte fapte eroice s-au săvârșit în timpul celui de-al doilea război mondial pe câmpul de luptă și în lagăre de concentrare, de către soldați și de către deportați, fără ca nimeni să ia cunoștință de ele, soldându-se în loc de recunoștință cu ură și dispreț!

În singurătatea mea, m-am gândit mult asupra situației în care mă aflam și nu mi-a fost greu să ghicesc că am fost arestată și condamnată doar pentru a se crea un precedent: deoarece era o persoană favorizată, trebuia ca un alt medic să fie condamnat înaintea „colegei" mele pentru ca să se poată pronunța sentința împotriva ei.

Având în vedere că hrana era mizerabilă, am ieșit pe șantier să muncesc ca simplă muncitoare. Am cărat cărămizi, am făcut mortar, am cărat mortar și în felul acesta am putut câștiga ceva bani și să-mi cumpăr ceva de mâncare. Șeful șantierului era un tânăr inginer, deținut și el. Îmi aprecia efortul și, când putea, mă ajuta. Munca pe șantier nu era ușoară și de multe ori mă întorceam sleită de puteri. Doctorița lagărului era și ea o deținută. Bolnavii erau tratați ca în orice lagăr de muncă. Dar mi-am găsit oarecum o justificare în comportamentul ei, care diferea mult de al meu în deportare. Eu n-aveam protejate care să fie servite, iar restul să nu fie luat în seamă. Încât atunci când am făcut un panarițiu dureros, am fost tratată cu foarte puțin interes. După multe reclamații ea a fost schimbată și m-au rugat să-i iau eu locul, dar n-am acceptat; preferam să lucrez pe șantier.

Ca să fii agreată de lume, trebuie să ai anumite calități, pe care - din păcate - eu nu le aveam. Firea mea nu era feminină, nu eram amabilă, nu puteam să conving lumea prin vorbe, nu eram o fire deschisă. Încercam să ajut lumea cu fapte, să fiu respectată și nu iubită. Dictonul „vorba dulce mult aduce" nu se potrivea caracterului meu închis și ferm, care cu greu se înduioșa și găsea cuvinte de comunicare cu camaradele de suferință.

Regimul noului lagăr nu permitea vorbitor. Totuși „colega" mea l-a putut primi pe soțul ei, care i-a adus un pachet mare de alimente, în care am recunoscut multe lucruri trimise de soțul meu, gemuri etichetate cu mâna mea și alte bunătăți. Ea le-a luat în primire și, în loc să le împartă în mod

---

[1] Pentru că Domnul mă face așa și nu altminteri.

https://biblioteca-digitala.ro

egal cu mine, mi-a dat numai o părticică infimă. Când am primit eu un pachet de îmbrăcăminte, soțul meu mi-a trimis, la cererea mea, din fiecare lucru două bucăți, de exemplu două perechi de pantofi, bluze, pulovere etc. şi am împărțit în mod egal cu ea tot ce am primit. Vizita soțului ei a avut loc după acțiunea de revizuire, când sentința a devenit definitivă şi, *nolens-volens*, a trebuit să se împace cu ea. De multe ori stau şi mă gândesc de ce e lumea înclinată mai mult spre fapte rele, de ce e atât de greu a deosebi binele de rău, de ce instinctele rele au supremație şi de ce reuşita în viță e de partea celor care calcă în picioare cele mai elementare legi morale.

Într-o bună zi m-au dus, pentru rejudecare, înapoi la Ministerul Afacerilor Interne. Am stat sub anchetă jumătate de an. Am avut un regim mai uşor, mi s-au făcut favoruri: mâncare acceptabilă, dreptul la plimbare în curte timp de zece minute. N-am fost anchetată decât de câteva ori şi atunci numai despre colega mea, neavând nimic de declarat asupra activității mele din lagăr, nici anchetată despre asta.

După spusele „colegei" mele (cu care n-am fost împreună în acest timp), chiar anchetatorul ei declarase că mă crede absolut nevinovată, neavând nici o probă care să dovedească că aş putea fi vinovată de „crimă de război". În timpul şederii mele sub anchetă am făcut cunoştință cu fiica unui rabin, Debora Herskovitz, născută Burnstein, o fată foarte deşteaptă, cultă, care vorbea frumos franțuzeşte. Vorbea curent şi ebraica şi zilnic mă învăța câte trei cuvinte. Eu, în schimb, îi aduceam de la plimbare câte o frunză ruginită, semnul toamnei, semnul naturii că totul e trecător şi timpul şi tinerețea noastră pierdută în acele cumplite împrejurări.

După terminarea „anchetei", am fost din nou ridicată; eu speram că mă trimit acasă, dar nu - m-au trimis înapoi în lagărul de muncă spre a-mi ispăşi restul de pedeapsă. Şi grațiată cu şase săptămâni de terminarea pedepsei, m-am înapoiat după trei ani de suferințe şi necazuri.

Soțul meu m-a aşteptat la gară. Aceeaşi iubire covârşitoare pe care numai aleşii soartei - oameni care pentru orice fărâmă de fericire plătesc nesfârşite clipe de suferință - o încearcă şi pentru care eşti în stare să înduri toate loviturile destinului, să iei în derâdere umilințele, persecuțiile, sentimentele de ură şi dispreț, ştiind că ai un suport, un om care suferă cu tine, care te ştie nevinovată şi care - în orice împrejurare - îți rămâne credincios şi devotat. *Per aspera itur ad astra*: de câte ori mi-a venit în minte această zicală! Mie noțiunea de iad şi rai mi-a fost sortită să o cunosc pe pământ. Între aceste două contraste mi-a trecut viața.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Tipărit la
S.C. ROMCARTEXIM S.A.
Tel. 211.30.16; Fax: 211.27.52
București

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro